Buğday ve meyve hasadında öşür

Buğday üreticisi ismi mahfuz bir okuyucumuz:
“Buğday tarlamız yağmur suyu ile sulanıyor. Gübre, ilâç, işçilik ve sair için çok masrafımız oldu. Hasat edince öşrünü hangi oranda vereceğiz? Yoksa satıp parası üzerinden mi vereceğiz? Gübre, ilâçlama, traktör, işçilik masrafları düşecek mi? Ayrıca meyvelerde de öşür var mı?”

ÜRÜNLERİN HAKKI

Rabbim kazancınıza ve şu satırları okuyanların kazançlarına bin bereket lütfetsin. Âmin. Siz buğdayın ticaretçisi değil, üreticisi olduğunuzdan öşrünü vermeniz gerekiyordu. Eğer ticaretini yapsaydınız kırkta bir zekâtını vermeniz gerekecekti. Üreticisi olduğunuz için onda bir veya sulama durumuna göre yirmide bir öşrünü vermekle yükümlüsünüz. Nitekim Cenâb-ı Hak: “Ürün alındığı zaman hasat gününde onun hakkını verin.”1 buyuruyor.

Ürünün hakkı, onun üzerinde hak olan öşürdür.

Peygamber Efendimiz (asm), yağmur, nehir ve kaynak sularıyla kendiliğinden, masrafsız ve emeksiz olarak sulanan arazilerin ürününden onda bir; kova, dolap beygiri ve diğer vasıtalar ile masraf ve emek harcanarak sulanan arazilerin ürününden –masraf ve emeğe nispetle hafifletilmiş olarak- yirmide bir öşür verilmesini emrediyor.

EKİN İÇİN YAPILAN MASRAFLAR

Günümüzde tarım ürünleri üzerinde sulama masrafı olmasa bile, gübre, ilâçlama, mazot, traktör, işçilik ve muhtelif masrafların önemli yekûn tuttuğu bir vakıadır. Sulama masrafı dışındaki diğer masrafların, öşür oranını değiştirip değiştirmeyeceği âlimlerce içtihada konu olmuştur.

Hanefî fukahası, tohum, amele ücreti ve sair masraflara bakılmadan, sulama

durumuna göre ürünün onda biri veya yirmide birinin öşür olarak verileceği hükmünde birleşirken; Şâfîîlerden Remlî, arâzi için yapılan masraflar ile ekin için yapılan masrafları birbirinden ayırıyor.

Meselâ su kanalı açılmasını –kanal kalıcı olduğundan- arâzi için bulan Remlî, el ile veya deve ile yapılan sulamayı ekin için bulur. Neticede el ile veya deve ile yapılan sulamada masraf ekin için yapıldığından, böyle masrafla yetişen ekinde, yapılan masrafa göre öşür oranı değişir. Yani tamamen el ile sulanırsa yirmide bire, yarısı yağmur suyu ile sulanırsa öşür oranı on beşte bire düşer.2

Buna göre, el ile yapılan sulama gibi, günümüzde sırf ekinin daha iyi yetişmesini sağlayan –ve arazi için olmayan- gübre ve ilâçlama masrafları, sulama masrafına kıyas edilerek, öşür oranına yansıtılmıştır.

Bu durumda gübre ve ilâç verilerek yetiştirilen ve yağmur suyu ile beslenen ekinlerin ve kuru tarım ürünlerinin öşrünün, Şâfiî Mezhebi'ne ittibaen "on beşte bir" verilmesi uygun bulunmaktadır.3

MEYVELERDE ÖŞÜR

Ağaçtaki meyveler de aynı oran ve şartlarla öşre tâbidir. İmam-ı Azam ile Ahmed bin Hanbel'e göre, istifade edilen her toprak mahsulü öşre tâbidir.

Öşrü verilmemiş hububattan veya ağaç üstündeki meyveden yemek Hanefîlere göre de, Şâfiîlere göre de caiz değildir. Yiyen günahkâr olur. Çünkü henüz öşrü verilmediğinden içinde kul hakkı vardır. Ancak öşre esas olacak şekilde hesap ederek yerse ve yediği miktarı da sonra öşür hesabı içine alırsa, yemek caiz olur.

İkramlar, zekât hesabına geçmez.

Hediyeler ise, öşür verilebilecek yerlere, öşür niyetiyle verilirse öşür hesabına geçer. Bu durumda hasat mevsiminde, öşür verilebilecek sekiz sınıftan kendisince en uygun olan bir veya birkaç sınıfa, öşür niyetiyle muhtelif çuvallar halinde dağıtılan ürünler öşür hesabına geçer.

Öşür niyetini kalben yapmak yeterlidir. Dil ile ikrar etmek şart değildir. Fakat ihtiyaç varsa dil ile de niyet yapılabilir.

Allah kabul etsin. Âmin.

GÜNÜN DUÂSI

Ey kazancımıza bol bereket yağdıran! Ey hatalarımızı çokça bağışlayan! Ey belâlarımızı başımızdan sıkça defeden Rabbim! Tarladan, topraktan, işten, güçten elimize ve evimize giren kazancımıza bereket yağdır! Bereketle verdiğin rızıklara karşı bizi şükredenlerden eyle! Taksiratımızın eksik olmadığı şükrümüzü kabul eyle! Âmin.

Dipnotlar:

1- En'am Sûresi, 6/141.
2- N. Muhtâc, 3/77.
3- Günenç Halil, G. M. Fetvâlar, 1/238.